

Editorial: Pedagogické zkratky

Zprávy o tom, co se v posledním roce v naší zemi událo v oblasti vzdělávání, jsou zpravidla zkratkovité. Jedna navíc překrývá druhou v tempu tak překotněm, že není divu, uniknou-li naší pozornosti zprávy zásadního významu. Třeba zpráva o tom, jak se nám rozsykala naše stará *Bílá kniha* ročník 2001. Ačkoliv, rozsykala nerozsykala, to je vlastně otázka. Vždyť ona se ta nová *Bílá kniha terciárního vzdělávání* tváří, jako by žádná stará *Bílá kniha* ročník 2001 ani nikdy neexistovala – ta nová o tu starou nezavadí ani v seznamu literatury. Inu, nejjednodušší způsob, jak se od něčeho distancovat, je tvářit se, že jsme o tom nikdy neslyšeli.

Jak se uvádí na webových stránkách MŠMT, první verze *Bílé knihy terciárního vzdělávání* byla představena dne 12. května 2008 na konferenci *Inovační fórum: Jak dál v terciárním vzdělávání?* Do 15. září 2008 bylo možné zapojit se do celospolečenské diskuse nad tímto strategickým dokumentem zasláním připomínek, námětů či doporučení. Vypořádání připomínek a uzavření veřejné diskuse proběhlo na konferenci k *Bílé knize terciárního vzdělávání*, kterou pořádal *Výbor pro vědu, vzdělání, kulturu, mládež a tělovýchovu* dne 3. listopadu 2008. Tolik ve zkratce o celospolečenské diskusi nad dokumentem klíčového významu. Žádná velkorysá *Výzva pro 10 miliónů* se tentokrát nekonala.

A co se stalo s částí¹ *Bílé knihy* ročník 2001, která se týká předškolního, základního a středního vzdělávání? Ta je právě přezkoumávána týmem expertů s ohledem na to, do jaké míry byly v uplynulém období naplněny její cíle, resp. jak byla *Bílá kniha* ročník 2001 implementována. V poměrně krátkém čase vznikl materiál nazvaný *Analýza naplnění cílů Národního programu rozvoje vzdělávání v České republice (Bílé knihy) v oblasti předškolního, základního a středního vzdělávání*. Verze postoupená externí oponentuře je opatřena téměř mystickým datem 31. prosince 2008.

Nástup MŠMT do nového školního roku (2008/09) byl v médiích reflektován jako „akční“. Co se týče například průběhu kurikulární reformy, zavádění školních vzdělávacích programů už zasáhne téměř polovinu žáků základních škol. Metodická podpora se má učitelům dostávat prostřednictvím metodického portálu (www.rvp.cz) a nově budovaných krajských konzultačních center. Počátkem roku 2009 byl sloučen *Výzkumný ústav pedagogický s Národním institutem dalšího vzdělávání* v jednu organizaci s názvem *Národní pedagogický institut*. Organizace má zajišťovat jak vytváření obsahu vzdělávání, tak metodickou pomoc a vzdělá-

¹Nelze skutečnost, že dochází k rozdělení *Bílé knihy* (2001) do linie „terciárního vzdělávání“ a do linie „předškolního, základního a středního vzdělávání“, interpretovat jako nezdůvodněný odklon od snahy vytvářet systémový projekt vycházející z konceptu ucelené a integrující se vzdělávací soustavy?

vání učitelů. *Česká školní inspekce* se má zaměřit na odraz školních vzdělávacích programů v reálné výuce ve třídách. Průběh reformy bude sledovat koordinační skupina složená ze zástupců *České školní inspekce* a jednotlivých organizací.

Není sporu o tom, že v diskusích o problémech kurikulární reformy přituhuje. Se zaujetím lze sledovat, jak se do ní zapojují další a další aktéři. Vedle proreformně orientovaných aktivistů posiluje skupina konzervativců. Ta se o své slovo rozhodným způsobem přihlásila koncem roku 2007, a to formou materiálu nazvaného *Výzva všem, jejichž hlas je slyšet* (<http://www.stolzova.cz>), v němž jsou vyjádřeny obavy nad poklesem úrovně vzdělanosti v naší zemi. O reformu kurikula se v souvislosti s tím začínají více zajímat představitelé akademické obce (teoretici, badatelé v různých oborech). Mezi těmito skupinami levitují nejen tvůrci kurikula, ale také učitelé a ředitelé škol. Situace je tím nepřehlednější, že někteří aktéři zde figurují v podivných dvoj- troj- čtyř- až pětirolích, aniž by bylo zřejmé, kdo jsou vlastně zač a oč jim jde především. A tak hrozí nebezpečí, že reforma bude zmítána střetem zájmu určitých skupin, čímž se bude komplikovat její směřování k cíli. Nelze se tudíž ubránit otázce, zda vedle oficiálně deklarovaných cílů reformy, neexistují ještě nějaké další cíle – z určitých důvodů nevysslovené.²

Výše uvedené skupiny lze v slabším či silnějším slova smyslu označit za skupiny zájmové. O něco se zajímají a na něčem mají zájem. Proreformně orientovaní aktivisté se zajímají o „moderní“ pedagogické směry a postupy a mají zájem na jejich rozvinutí ve škole. Konzervativně orientovaní odpůrci reformy považují za zajímavý jev pokles úrovně vzdělanosti a mají zájem na nerozvinutí „moderních“ pedagogických směrů ve škole. Zdá se tedy, že jde o střet různých pojetí školního vzdělávání, vyučování, učení a učiva. Tato pojetí jsou patrně založena na odlišných hodnotových orientacích a přesvědčeních o tom, co je pedagogické dobro a zlo. Diskuse o kurikulární reformě se zastavila na mrtvém bodě možná proto, že jedni považují za dobro to, co druhí považují za zlo. O co konkrétně jde v tomto sporu?

V souvislosti s *Výzvou*... se ukázalo, jak nesmírně náročné je hledání poměru mezi *ohledem na dítě* a *ohledem na kulturu*, resp. na její obsahy. Zatímco proreformně orientovaní aktivisté jsou zjednodušeně chápáni jako zastánci *ohledu na dítě*, signatáři *Výzvy*... jsou neméně zjednodušeně chápáni jako zastánci *ohledu na kulturu*. Diskuse je vedena tak povrchně, že se v ní zpravidla nerozlišuje, jaký typ a stupeň školy má kdo na mysli, když o škole hovoří. Pro řešení uvedeného problému je nicméně toto rozlišení klíčové. Nedoceňuje se skutečnost, že klíčové funkce školy se rozkládají na průniku mezi *personalizací (ohled na dítě)* a *sociálnízací/enkulturační (ohled na kulturu)*.

Do toho přicházejí koncem roku 2008 výsledky výzkumu TIMSS 2007. Skandálů

²Podrobněji k tomu viz PUPALA, B. Mocenské putá reformy. *Pedagogika*, 2008, roč. 58, č. 4, s. 311–314 a JANÍK, T. K problémům stojícím v pozadí tvorby a realizace kurikula základního vzdělávání v České republice. In NOVOTOVÁ, J. (ed.). *Škola v dialogu kultury, pedagogiky a společnosti*. Liberec: FP TUL, 2008, s. 39–58.

chtívá média interpretují nálezy výzkumu TIMSS mnohdy tak, že české školy vyznívají jako nejhorší na celém světě. Nekorektně se operuje se srovnáním výsledků v čase (TIMSS 1995, 1999, 2007), takže vzniká dojem, že čeští žáci jsou nejen nejhorší, ale navíc se neustále zhoršují. Skutečnost, že výzkum TIMSS se týkal matematického a přírodovědného vzdělávání, se opomene připomenout, a dochází tedy k hříchu podvodných interpretací a generalizací na celou českou školu. A přirozeně se začne hledat viník. Konzervativci, jdoucí po krku probíhající kurikulární reformě, učiní právě ji zodpovědnou za nedobré výsledky českých žáků ve výzkumech TIMSS. *Výzkumný ústav pedagogický* tuto kritiku odmítá, nicméně jeho argumentace je odborně velmi slabá – v podstatě se jedná o alibistické prohlášení typu: „reforma za to nemůže, protože přišla až poté, co byla data pro výzkum TIMSS sesbírána“.

V průběhu roku 2008 – ostatně jako každý rok – se objevují snahy směřující k deprofesionalizaci učitelství. Představitelé fakult připravujících učitele a mnozí učitelé a ředitelé si uvědomují závažnost situace a iniciují vznik *Asociace profesie učitelství*, která si mj. klade za cíl připravit profesní standard učitele, a naplnit tak další z atributů potřebných k uznání učitelství jako skutečné profese.

Tolik na okraj zpráv a diskusí o reformách v českém (školním) vzdělávání. Jakkoliv se mnohým může jevit situace v této oblasti jako tristní, v řadě ohledů je zábavná. Je s podivem, že Ivan Mládek ještě nenapsal nový hit s názvem *Pedagogické zkratky*. Mohl by se odehrávat třeba takto:

*MŠMT zadává VÚP vytvoření RVP,
které má být základem pro ŠVP
vytvářené jednotlivými ZŠ.
Mnozí experti z UK, MU, UP, OU, JČU, UJEP, ZČU, UHK, TU atp.
nepovažují danou situaci za zcela OK.
Spása se nicméně očekává od projektů ESF,
které jsou však díky počáteční inaktivitě MŠMT téměř K.O.*

Z výše uvedeného je patrné, že není *zkratka* jako *zkratka*. Některé zkratky na cestě necestou mohou být slepými uličkami, které nevedou tam, kam se má směřovat.³ Jiné zkratky jsou zkratkami v čase, který je potřebný k tomu, aby mohla být o věcech vedena seriózní diskuse. Typickou zkratkou v tomto ohledu je tzv. zkrácené připomínkové řízení. A konečně jsou tu zkratky různých institucí, které mnohdy vyjadřují, čím se instituce zabývají a za co nesou odpovědnost. A když se zjistí, že instituce tak nečiní, jeví se jako jednodušší je přejmenovat, než popohnat k zodpovědnosti.

³Srov. BREBERA, P., ČERNÁ, M. Cestou necestou k učitelské profesi: nebezpečné zkratky a slepé uličky. In *Ako sa učitelia učia?* Prešov: Metodicko-pedagogické centrum v Prešove, 2007, s. 55–58.

PedOr – zkratka názvu časopisu *Pedagogická orientace* – nás zavazuje k poskytování orientace v pedagogických problémech. Některé z nich byly naznačeny výše a jeví se jako dosti nepřehledné. Proto se redakce a redakční rada časopisu rozhodla, že bude v roce 2009 ve výraznější míře než doposud podporovat odbornou diskusi k pedagogickým problémům. Konkrétně budou v jednotlivých číslech ročníku 2009 otevřena následující diskusní témata: K problémům jazykového vzdělávání (1/09), K problémům kurikulární reformy (2/09), K problémům přípravy pedagogických pracovníků (3/09), K příčinám (ne)úspěchu českých žáků v mezinárodně srovnávacích výzkumech (4/09).

Diskusi bude moderovat redakce časopisu. Ta se bude obracet na vybrané autory s žádostí o vypracování diskusních příspěvků jako úvodu do diskuse, popř. o reakci na již zveřejněné příspěvky. Vítány jsou samozřejmě také příspěvky čtenářů diskutujících bez vyzvání redakcí. Doporučený rozsah diskusního příspěvku je v rozmezí 4–6 normovaných stran. Ve výjimečných případech lze akceptovat diskusní příspěvek v rozsahu do 10 normovaných stran. V případě, že by autoři měli zájem zpracovat rozsáhlejší rozbor dané problematiky, byl by jejich text zařazen do rubriky studie, čímž by podléhal běžnému recenznímu řízení. Standardně budou diskusní příspěvky posuzovány (interně) redakcí. Přepokládá se, že diskuse budou kultivované a argumentované, tj. doložené a zdůvodněné historickými, empirickými nebo teoretickými důkazy.

Vedle rubriky *diskuse* budou v časopise pravidelně vedeny všechny ostatní rubriky, tj. *studie*, *zprávy* a *recenze*. Závěrem bychom rádi poděkovali autorům, posuzovatelům i čtenářům za trvalou podporu a přízeň časopisu *Pedagogická orientace* v roce 2008 a popřáli jim všem mnoho pedagogického dobra v roce 2009.

Za redakci Tomáš Janík